

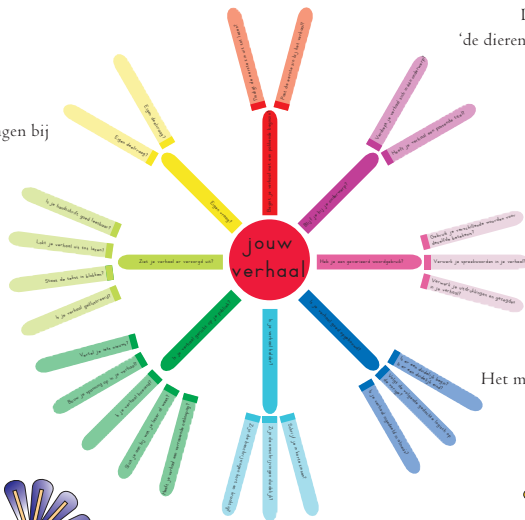
De Verhalenwijzer

Een (kosmisch) hulpmiddel voor leerkracht en kind
bij het schrijven van verhalen
èn structuur brengen in onderwijs.

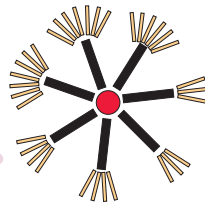

Uitgeverij **De Arend**
ISBN: 978-90-77086-50-6

Koninginneweg 98 ~ 1241 CX Kortenhoef
www.DeArend.nl ~ Uitgeverij@DeArend.nl
tel: 035 - 6564636 ~ fax: 084 - 7218970

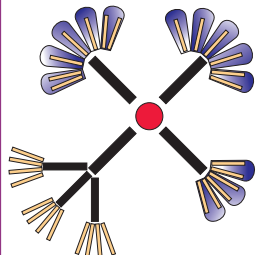
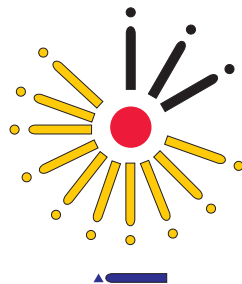
Structuur van de vragen bij
'Verhalenwijzer'
van
Bea Heres Diddens

De structuur van de vragen bij
'de dierenbak'; montessorimateriaal van
Nico van Ewijk

Het materiaal voor de zinsontleding
van
Dr. Maria Montessori

Structuur van de vragen bij
Geschiedenis in perioden
van
A. Romein-Verschoor
en
J. Prins-Werker

Verhalenwijzer

Bea Heres Diddens
illustraties Gertjan van Eijk

HANDREIKING
bij het didactische materiaal

Uitgeverij **De Arend**
ISBN: 978-90-77086-50-6

Verhalenwijzer

Bea Heres Diddens

HANDREIKING
bij het didactische materiaal

Eerste druk, maart 2010

© Uitgeverij De Arend, Kortenhoef
Samenstelling: Bea Heres Diddens
Redactie: Jos Werkhoven
Illustraties: Gertjan van Eijk

Uitgeverij **De Arend**

ISBN: 978-90-77086-50-6

Uitgeverij **De Arend**
ISBN: 978-90-77086-50-6

VOORWOORD

Geachte onderwijscollega,

Na dertig jaar werken in het montessoribasisonderwijs en het ervaren van het succes van ‘netwerkmaterialen’, kan ik u het nieuwe materiaal ‘De verhalenwijzer’ van harte aanbevelen en aanraden.

- De meest gebruikte netwerkmaterialen in mijn onderwijspraktijk waren:
- het materiaal voor de zinsontleding van Dr. Maria Montessori;
 - de vragen behorende bij ‘Geschiedenis in perioden’ van A. Romein-Verschoor en J. Prins Werker;
 - de vragen bij ‘De dierenbak’ van Nico van Ewijk.
- (De structuur van die materialen vindt u op de rechter pagina.)

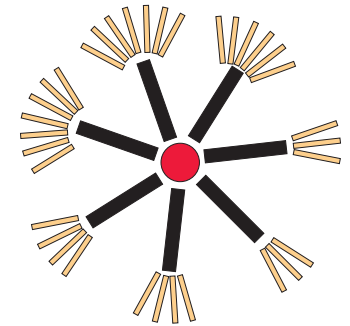
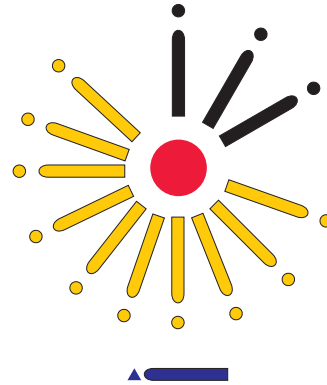
Nu completeert het materiaal van ‘De verhalenwijzer’ bovenstaand rijtje.

Één van de belangrijke kenmerken van deze ‘netwerkmaterialen’ is het feit dat kinderen na aanbieding zeer zelfstandig aan het werk kunnen, een onderwijsaspect dat wij in het montessorionderwijs nastreven. Meer belangrijke kenmerken van deze ‘netwerkmaterialen’ vindt u in het boek ‘School maken met Maria Montessori’ van Jos Werkhoven dat nog dit jaar bij uitgeverij De Arend gaat verschijnen.

Voor nu gun ik u en uw kinderen heel veel verrijking en plezier bij het werken met ‘De verhalenwijzer’ en spreek de wens uit dat het werken met het materiaal mooie, ontroerende, spannende, leuke en verrassende verhalen mag opleveren.

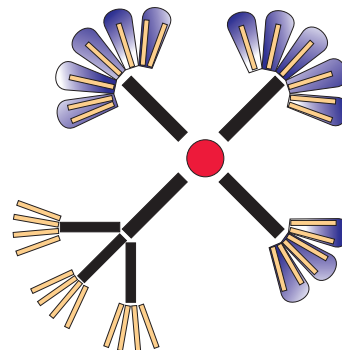
Jos Werkhoven,
Uitgeverij De Arend.

Het materiaal voor de zinsontleding van Dr. Maria Montessori

De structuur van de vragen bij ‘de dierenbak’; montessorimateriaal van Nico van Ewijk

Structuur van de vragen bij ‘Verhalenwijzer’ van Bea Heres Diddens

Structuur van de vragen bij Geschiedenis in perioden van A. Romein-Verschoor en J. Prins-Werker

1. HET BELANG

Toen ik in Afrika woonde, ontdekte ik één van de vele grote verschillen tussen onze westerse samenleving en de meer traditionele daar. De mensen daar hebben een vertelcultuur, overlevering geschiedt grotendeels door het vertellen van ervaringen en wijsheden. Het viel mij op dat zij zeer boeiende vertellers zijn. Zij gebruiken bloemrijke taal en weten met gebaren, extra geluiden en hun intonatie de spanning hoog op te voeren. Hun publiek dat het zeker niet erg vindt om meerdere keren naar een zelfde verhaal te luisteren, is zeer geboeid en leeft zichtbaar met de gebeurtenissen mee.

In onze samenleving is er blijkbaar de rust, de tijd en de plaats niet meer voor om uitgebreid naar elkaars verhalen te luisteren. Onze vertelkunst raakt meer en meer naar de achtergrond.

Als wij willen genieten van een vertelling, kruipen we in een hoekje met een boek of tijdschrift en lezen een verhaal dat iemand geschreven heeft, misschien wel heel lang geleden en misschien wel heel ver weg.

Schrijven is een indirect contact tussen mensen die in tijd en ruimte van elkaar gescheiden zijn. Om te communiceren met een ander op afstand moet je je goed kunnen inleven in de situatie van de ander. Je moet je bewust zijn van de uitwerking die je op de lezer kunt hebben. In tegenstelling met vertellen, kun je niet, naar aanleiding van direct waarneembare reacties jezelf tussentijds corrigeren of je verhaal een andere wending geven. Het voordeel is wel dat je de tijd kunt nemen om goed na te denken over wat je wilt overbrengen, naar wie en hoe je dat het beste kunt doen. Van belang is ook dat je verhaal er verzorgd uit ziet, zodat het voor de lezer aantrekkelijk is om er aan te beginnen.

Als schrijver weet je dat je een ander iets nieuws kunt vertellen, hem van je mening kunt overtuigen of hem een moment van spanning of ontspanning kunt bezorgen. Toch is schrijven niet altijd in eerste instantie bedoeld voor een ander.

Al pennend kun je je gedachten, ideeën en gevoelens ordenen. Zoals je heel nauwkeurig moet kijken hoe iets in elkaar zit voordat je het kan natekenen, zo moet je ook analyseren hoe situaties op elkaar volgen voor je er over kunt schrijven.

Opschrijven kan ook heel bevrijdend werken. Je schrijft ervaringen van je af, je neemt afstand en relateert daarmee het gebeurde.

Ogenschijnlijk kleine onbeduidende gebeurtenissen kunnen in een bepaald verband gebracht juist heel groot en belangrijk gemaakt worden. Belevissen die je het liefst zou willen vasthouden, kunnen als ze op papier gezet zijn, later nog eens nagelezen worden. Fantasieën kunnen op papier werkelijkheid worden.

2. UITGANGSPUNTEN

- ☞ Een kind heeft behoefte zijn gedachten, ervaringen en gevoelens op papier te zetten.
- ☞ Zodra een kind het idee heeft dat iets op papier betekenis heeft voor een ander kan het schrijven. Concreter: Een kleuter kan door middel van tekeningen een verhaal maken.
- ☞ Een verhaal hoeft niet in één keer af te zijn. Er kan aan gesleuteld worden.
- ☞ Het kind ontwikkelt zich in schrijven door zijn verhalen zelf kritisch te beschouwen.
- ☞ Schrijvers schrijven om gelezen te worden.
- ☞ Een goede voorbereide omgeving lokt uit tot schrijven en stimuleert een kind tot het herzien van zijn teksten.
- ☞ De leerkracht is een belangrijke verbindende schakel tussen het leermiddel en het kind.

3. VOORWAARDEN

De aanpak is geschikt voor elk kind dat op wat voor wijze dan ook zijn gedachten vorm kan geven op papier.

Voor dit leermiddel is het van belang dat het kind redelijk kan lezen en schrijven.

Het leermiddel is bedoeld voor kinderen vanaf ongeveer acht jaar.

De controlelijst voor de spelling kan op niveau aangeboden worden, omdat de spellingregels op niveau worden aangereikt.

Er kan naar believen

4. DOELEN

4.1 Onderwijsdoel

Dit leermiddel heeft tot doel een bescheiden bijdrage te leveren aan het behouden van de natuurlijke behoefte van kinderen ervaringen op schrift vast te leggen.

Het tracht hen te helpen zich te ontwikkelen als schrijvers.

4.2 Leerdoelen

- ☞ Kinderen schrijven verhalen via de weg zoals die is aangegeven in het stroomdiagram.
- ☞ Kinderen helpen elkaar om onderwerpen voor hun verhalen te bedenken.
- ☞ Kinderen zijn bereid om hun verhalen te veranderen.
- ☞ Kinderen zijn bereid hun verhalen voor te lezen en naar elkaars verhalen te luisteren.
- ☞ Kinderen geven en ontvangen kritiek om elkaar te helpen verhalen te verbeteren.
- ☞ Kinderen controleren zelf hun spelling op hun eigen niveau.
- ☞ Kinderen beschouwen hun verhalen kritisch en proberen in een volgend verhaal zich op één of meerdere punten te verbeteren.

4.3 Subdoelen

- ☞ Kinderen concentreren zich in een verhaal op een beperkt aantal onderwerpen.
- ☞ Kinderen kiezen een passende titel voor hun verhaal.
- ☞ Kinderen gebruiken gevarieerde woorden en verweven spreekwoorden, uitdrukkingen en gezegdes in hun verhaal.
- ☞ Kinderen schrijven een begin en een duidelijk eind aan hun verhaal.
- ☞ Kinderen laten in hun verhalen hun gedachten logisch op elkaar volgen.
- ☞ Kinderen delen hun verhalen in alinea's in.
- ☞ Kinderen schrijven heldere verhalen, met duidelijke, korte en bondige omschrijvingen.
- ☞ Kinderen zorgen ervoor dat hun verhalen er aantrekkelijk uitzien wat betreft handschrift, papierverdeling, illustraties en verzorging.
- ☞ Kinderen richten zich in hun verhalen op hun lezers, zij sluiten aan op wat hun lezers al weten en proberen op een boeiende manier iets nieuws te vertellen.
- ☞ Kinderen beginnen hun verhaal met een uitnodigende zin die bij hun verhaal past.

5. VOORBEREIDE OMGEVING

5.1. Plaats

Streef naar een aparte hoek in de klas waar naar believen gedacht, geschreven, gesleuteld en gelezen kan worden. De kinderen kunnen alleen of met zijn tweeën werken aan een ruime tafel. Geef zelfgeschreven boeken en verhalen een vaste plaats op een plank en een prikbord.

Het gebruik van de computer met tekstverwerker is aan te bevelen.

5.2. Materialen

Zorg voor:

- ☞ twee kleuren papier, bijvoorbeeld wit voor de 'net-' en geel voor de 'klad'versies;
- ☞ plakband, lijm, schaar, pennen, potloden, kleurpotloden;
- ☞ tekenmaterialen, zoals Oost-Indische inkt, oliepastel, waterverf, ecoline en houtskool;
- ☞ oude tijdschriften om illustraties uit te knippen;
- ☞ gekleurd papier voor kaften;
- ☞ nietmachines en nietjes;
- ☞ draad en naald om in te binden;
- ☞ punaises;
- ☞ voor elk kind een map om zijn verhaal in wording bij elkaar te houden;
- ☞ een stapel controlelijsten voor de spelling;
- ☞ een papierbak is handig voor de kladversies die niet meer nodig zijn.

5.3. Tijd

- ☞ De kinderen krijgen de vrijheid om veel te schrijven en elkaars werk te lezen.
- ☞ Er zijn vaste momenten om als klas naar elkaars verhalen te luisteren en elkaar opbouwende kritiek te geven.
- ☞ Er wordt voldoende ruimte gegeven om in te gaan op de werkelijke boodschap in de verhalen van de kinderen.

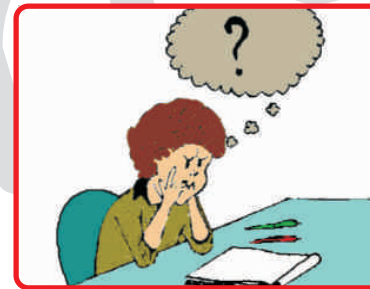
5.4. De leerkracht

Boven alles staat de leerkracht open voor wat het kind in zijn verhaal te vertellen heeft en heeft oog voor de emoties die er uit spreken. Daarnaast is de leerkracht niet bang om kritisch om te gaan met verhalen van kinderen en kinderen daar te begeleiden waar nodig is.

Individuele begeleiding vindt plaats in de vorm van mini-lesjes.

Naar aanleiding van klassikaal luisteren naar verhalen kan de leerkracht een groepsles geven.

Tenslotte: waak er voor de kinderen niet onnodig te ontmoedigen door eindeloos 'in het net' te schrijven (de computer helpt u daarbij). Het materiaal is een hulpmiddel bij het leren schrijven van verhalen.

6. MOGELIJK SCENARIO

De leerkracht schrijft een verhaal. Hij doet dat op het papier voor de 'klad' versies (bijvoorbeeld kringlooppapier). Hij leest het voor en vraagt wat de kinderen ervan vinden. Zelf is hij er nog niet helemaal tevreden over. Hij luistert naar de kritieken, registreert wat de sterke punten in zijn verhaal zijn en vraagt hulp bij de zwakkere gedeeltes.

De leerkracht nodigt de kinderen uit om zelf ook een gebeurtenis uit hun (dagelijks) leven te beschrijven. Hij vraagt de kinderen hiervoor kringlooppapier te gebruiken. Hij vertelt de kinderen dat zij zich in eerste instantie geen zorgen om de spelling hoeven te maken. Schrijf de woorden maar zoals je ze hoort of zet desnoods een streep.

De volgende dag heeft de leerkracht zijn verhaal drastisch veranderd, de overbodige stukken zijn er uitgeknipt, de zwakkere gedeeltes zijn vervangen, bepaalde zinsneden zijn doorgestreept en vervangen door sterkere. Hij toont dit aan de klas en vraagt of de kinderen nu zijn tweede versie willen horen. Hij luistert weer naar hun op- en aanmerkingen.

Hij vraagt of één van de kinderen ook zijn verhaal wil voorlezen. Kinderen reageren op de inhoud. Het proces van geven en ontvangen van bewondering en kritiek herhaalt zich.

Ieder kind krijgt een schrijfmap. Het verhaal in wording wordt daarin bij elkaar gehouden.

Het geven van groeps- en individuele lesjes gaat nu door elkaar lopen en is sterk afhankelijk van hoe een en ander zich in de klas gaat ontwikkelen.

De aanbidding van het stroomdiagram verloopt parallel aan het proces in de klas.

Terloops kan een keer vermeld worden dat sommige schrijvers honderd blaadjes nodig hebben voor één bladzijde naar volle tevredenheid. Schrijvers hebben vaak jaren nodig om een boek te voltooien.

Zodra een kind tevreden is met zijn uiteindelijke 'klad' versie vertelt de leerkracht klassikaal hoe de controlelijst voor de spelling werkt. In overleg met de leerkracht worden de spellingregels en moeilijke woorden op het niveau van het kind op de lijst opgeschreven. Het kind verbetert zelf, vraagt daarna hulp van een klasgenoot en als het zijn verhaal wil publiceren laat het de spellingcontrole aan de leerkracht over.

dit
ik kan al heel
goed schrijven
maar soms maak ik
nog een fout

Een kind dat zijn verhaal helemaal klaar heeft, op wit papier geschreven, geïllustreerd en er eventueel een boekje van gemaakt heeft, krijgt een lesje met het pijlenmateriaal.

De pijlen met de 'hoofdkleur' worden naast het verhaal gelegd. De pijlen met de lichtere tint worden bij de hoofdkleur gelegd. Het kind leest de vragen.

Het kind bedenkt aan welk punt het in zijn volgende verhaal extra aandacht wil besteden. De leerkracht wijst hem de houten bak met lesjes en werkjes.

7. CONTROLE

Het kind controleert zelf zijn werk door in de huid van de lezer te kruipen. Het heeft daarbij de hulp van klasgenoten en zijn leerkracht (een kritisch lezerspubliek).

8. BRONNEN

'The art of teaching writing', Lucy McCormick Calkins (Heinemann Educational books, inc., 1968).

9. AAN HET WERK

Een mogelijke start is al beschreven in 6 (mogelijk scenario).

Ondanks dat de kinderen zeer zelfstandig aan de slag kunnen met de kaarten, blijft de begeleidende en motiverende houding van de leerkracht een grote stimulerende kracht.

Op de volgende pagina's worden de (individuele) aanbiedingen besproken.

9. BESCHRIJVING VAN HET MATERIAAL

Het materiaal bestaat uit de volgende onderdelen:

- ☞ een stroomdiagram op kaart
- ☞ een controlelijst voor de spelling (kopieerkaart)
- ☞ een set gekleurde pijlen in een doosje:
 - acht pijlen met een hoofdkleur (hoofdvraag)
 - iedere hoofdvraag is onderverdeeld in meerdere deelvragen (totaal 24)
- ☞ een serie mini-lesjes en 'aan het werk' kaarten voor de kinderen in een houten bak
 - De essentie van de mini-lesjes staat in voor kinderen begrijpelijke taal op de leerlingkaarten: alle essenties staan op de kaart met de hoofdkleur; de deessenties op de lichter getinte kaarten onder het kopje 'Om te onthouden'.
- ☞ twee doosjes met werkjes bij de mini-lesjes
- ☞ overzichtskaart van de structuur van het vragenmateriaal

9.1. *Het stroomdiagram*

Doel:

Het kind op weg helpen een verhaal te schrijven.

Beschrijving:

Een kaart met daarop genummerde vragen die met 'ja' of 'nee' beantwoord kunnen worden. Al naar gelang het antwoord wordt het kind doorverwezen naar een ander nummer.

Het kind kiest één (of meerdere) punten uit waar het voor het volgende verhaal aan wilt werken.

Geef het kind het bijbehorende mini-lesje.

9.2. *Controlelijst voor de spelling*

Doel:

Kinderen verbeteren zelf op hun eigen niveau de spelling.

Beschrijving:

Dit materiaal is een formulier (kopieerkaart) waarop de naam van het kind, de titel van het verhaal en de datum aangegeven kunnen worden.

In de linker kolom kunnen leerkracht en kind samen spellingregels noteren die eerst door het kind zelf en daarna door een 'co-editor' in het verhaal bekeken kunnen worden.

9.3 *Set gekleurde pijlen met vragen en deelvragen*

Doel:

De vragen helpen de kinderen:

- ☞ bij de beoordeling van hun verhaal
- ☞ bij de beoordeling van een specifiek aspect van hun verhaal
- ☞ bij de keuze voor een (vervolg) lesje

Beschrijving:

De set gekleurde pijlen bestaat uit:

- ☞ acht pijlen met een hoofdkleur (hoofdvraag)
- ☞ iedere hoofdvraag is onderverdeeld in meerdere deelvragen (totaal 24)

De antwoorden van de vragen vinden de kinderen terug op de kindkaarten

Bij de acht pijlen horen zeven mini-lesjes (de achtste kleur geel is bedoeld voor de eigen vra(a)g(en) van het kind).

De zeven hoofdkleuren (hoofdvragen) en de daarvan afgeleide tinten (deelvragen) corresponderen met de kindkaarten in de houten bak met mini-lesjes.

9.4 *Set gekleurde kaarten (mini-lesjes) met vragen en deelvragen*

Doel:

De kaarten helpen de kinderen:

- ☞ bij de uitleg en inoefening van (deel)aspecten van verhalen
- ☞ bij de verbetering van hun verhaal
- ☞ bij de verbetering van een specifiek aspect van hun verhaal
- ☞ bij de keuze voor een (vervolg) lesje'

Beschrijving:

De set gekleurde kaarten (mini-lesjes) bestaat uit: